

УДК 787.74:788.43

DOI 10.32461/2226-3209.1.2023.277688

Цитування:

Ду Бохао. Квартет саксофонів у світовій музичній культурі XIX століття: виконавство та композиторська творчість. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2023. № 1. С. 314–319.

Du Bohao. (2023). Saxophone Quartet in World Music Culture of 19th Century: Performance and Composing Creativity. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 1, 314–319 [in Ukrainian].

Ду Бохао,

аспірант кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
<https://orcid.org/0000-0002-8457-8904>
bohaodu8@gmail.com

**КВАРТЕТ САКСОФОНІВ У СВІТОВІЙ МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ XIX СТОЛІТТЯ:
ВИКОНАВСТВО ТА КОМПОЗИТОРСЬКА ТВОРЧІСТЬ**

Мета пропонованої статті полягає у визначенні особливостей формування квартету саксофонів у світовій музичній культурі XIX століття у єдності виконавства та композиторської творчості. **Методологія дослідження** ґрунтується на використанні методів: текстологічного, джерелознавчого та герменевтичного – при опрацюванні музикознавчих та нотних джерел з обраної теми; системно-історичного, що дає змогу комплексно розглянути квартет саксофонів в контексті історії розвитку світового духового мистецтва XIX ст.; особливу увагу приділено методу персоналізації (наукової біографістики), що дозволив окреслити внесок композиторів у формування оригінального репертуару для квартету саксофонів зазначеного хронологічного періоду; аналітичний – при виявленні іманентних особливостей конкретних творів аналізованого жанру. **Наукова новизна** роботи полягає у комплексному дослідженні етапу формування квартету саксофонів у світовій музичній культурі XIX ст., окресленні специфічних жанрово-стильових ознак перших оригінальних композицій для названого ансамблю. **Висновки.** Квартет саксофонів є однією із найпопулярніших форм виконавства на названому інструменті. Передумовами його формування слугувало використання групи саксофонів у духових, військових оркестрах. Перший квартет саксофонів виник у французькій музичній культурі XIX ст. а до кінця століття поширився в Європі та Америці. Зазвичай, квартети саксофонів гастролювали разом із професійними концертними колективами – П. Гілмора, Дж.-Ф. Соуза, Ф. Іннеса та інших. Засновниками саксофонних ансамблів були й самі сольні виконавці, зокрема, Е. Лефебр. На основі аналітичної характеристики оригінальних творів для квартету саксофонів Ж.-Б. Сінжелі, Ж. Саварі та К. Флоріо визначено їх іманентні жанрово-стильові ознаки, як-от опора на структуру чотиричастинного класицистського струнного квартету (Квартет ор. 53 Ж.-Б. Сінжелі та Квартет для саксофонів Ж. Саварі), поєднання різних типів фактури, опора на романтичну гармонію та мелодику опер авторів XIX століття.

Ключові слова: саксофон, квартет, виконавство, композиторська творчість, світова музична культура.

Du Bohao, Postgraduate Student, Department of Ukrainian Music and Folk Instrumental Art, Vasyl Stefanyk Prycarpathian National University

Saxophone Quartet in World Music Culture of 19th Century: Performance and Composing Creativity

The purpose of the proposed article is to determine the peculiarities of the formation of the saxophone quartet in the world musical culture of the 19-th century in the unity of performance and compositional creativity. **The research methodology** is based on the use of the following methods: textological, source studies, and hermeneutics – when processing musicological and sheet music sources on the chosen topic; systemic-historical, which makes it possible to comprehensively consider the saxophone quartet in the context of the history of the development of world wind art of the 19th century. Special attention was paid to the method of personalisation (scientific biography), which helped to outline the contribution of composers to the formation of the original repertoire for the saxophone quartet of the specified chronological period; analytical – when revealing the immanent features of specific works of the analysed genre. **The scientific novelty** of the work consists in a comprehensive study of the stage of formation of the saxophone quartet in the world musical culture of the 19th century, outlining the specific genre and style features of the first original compositions for the named ensemble. **Conclusions.** The saxophone quartet is one of the most popular forms of performance on the named instrument. The prerequisites for its formation were the use of a group of saxophones in wind and military bands. The first saxophone quartet originated in the French musical culture of the 19th century. and by the end of the century it had spread to Europe and America. Usually, saxophone quartets toured together with professional concert groups – P. Gilmore, J.-F. Souza, F. Innes and others. The founders of saxophone ensembles were solo performers themselves, in

particular, E. Lefebre. Based on the analytical characteristics of the original works for saxophone quartet by J.-B. Singeli, J. Savari and C. Florio, their immanent genre-stylistic features are determined, such as the reliance on the structure of the four-part classicist string quartet (Quartet op. 53 by J.-B. Singeli and Quartet for Saxophones by J. Savari), a combination of different types textures, reliance on romantic harmony and melody of operas by authors of the 19th century.

Key words: saxophone, quartet, performance, composer's creativity, world musical culture.

Актуальність теми дослідження. Мистецтво гри на саксофоні являє собою самобутнє художнє явище, що ґрунтується на різноманітних формах музикування. Упродовж XIX–початку XXI століть названа галузь інструментальної культури пройшла тривалий і складний еволюційний шлях, вершинами якого стало утвердження саксофона у світовій музичній культурі як академічного та джазового інструмента. Упродовж окресленого відтинку часу з'явилась ціла плеяда професійних музикантів, що досконало володіють технічним та темброво-колеристичним потенціалом саксофона. Це, зокрема, швед Г. Аскерман, американці Р. Вайдофт, С. Рашер, Л. Тіл, С. Лізон, Е. Руссо, А. Галлодоро. На сучасному етапі значну виконавську і педагогічну діяльність здійснюють Ж. - М. Лондейкс, Д. Дефайє, Ж. Десложе та П. Броді – у Франції; Ф. Хемке, Н. Піттель і Д. Сінта – в США; Л. Еванс – в Англії; Р. Нода – в Японії, Ю. Василевич, М. Мимрик, С. Гданський, О. Заремський – в Україні та ін. Їхня діяльність сприяла удосконаленню гри на саксофоні, а також на розвиток різних форм виконавства – сольного, ансамблевого й оркестрового, поміж яких великою популярністю користується квартет саксофонів. Актуальність пропонованої статті визначається необхідністю детального дослідження етапу формування квартету саксофонів та аналізу перших оригінальних композицій для названого ансамблю у світовій музичній культурі доби Романтизму.

Аналіз досліджень і публікацій. Важливим методологічним підґрунтям для пропонованої статті слугували англійські дослідження, що розкривають специфіку формування сольного й ансамблевого виконавства на саксофоні, а також репертуару для названого інструмента Е. Abbink [5], S. Fancher [6], S. Miracle [7], T. J. Ruedeman [8]. Важливу інформацію, стосовну особливостей побутування саксофону й розвитку композиторської творчості для названого інструмента доби Романтизму містять статті та дисертації В. Авілова [1; 2], Д. Зотова [3], М. Крупєя [4].

Мета статті – розкрити особливості етапу формування квартету саксофонів у світовій музичній культурі XIX століття у єдності виконавства та композиторської творчості.

Виклад основного матеріалу. XIX століття є однією з найяскравіших стильових епох історії музики, ознаменованої розквітом народно-побутової, фантастичної, романтико-героїчної опери, програмної симфонії, концертної увертюри, симфонічної поеми, романсу, балади, пісні тощо. Оновлення жанрової системи сприяло збагаченню гармонічної мови, також розширило засоби інструментування симфонічних та оперних партитур, пов'язаного із колористичним трактуванням інструментів. Епоха Романтизму позначена також розквітом інструментального виконавства, однією із провідних тенденцій якого було прагнення оновити палітру оркестрових звучань, зокрема, за допомогою новаторського осмислення феномену духових інструментів. Упродовж окресленого хронологічного відтинку відбувається інтенсивний розвиток цієї групи інструментів, зумовлений удосконаленням їх конструкції, а також появою нових, поміж яких велику популярність здобув саксофон. Композитори у різножанрових композиціях для втілення широкого кола образів почали широко використовувати його оригінальний тембр та колористичну звукову палітру. Так, саксофон як оркестровий та сольний інструмент задіяний в оперних партитурах Г. Кастнера, Г. Берліоза, Р. Вагнера, Дж. Мейєрбера, К. Сен-Санса, Ж. Массне, А. Тома та інших авторів.

Згодом саксофон утверджується в духових оркестрах Франції, в яких група саксофонів відіграє важливу роль. Велику популяризаторську роль у цьому відношенні відіграв Великий республіканський оркестр Франції (Garde Republicaine). Завдяки його концертній діяльності саксофон почав використовуватись у духових оркестрах Нью-Йорку (колектив під орудою П. Гілмора), Бостону (оркестр під керівництвом Дж. Суза) [5].

Групу з п'яти саксофонів у складі духового оркестру в своєму турне Францією у 1856 р. залучив диригент, композитор Л.-А. Жюльєн. У британських оркестрах названі інструменти не були такими популярними, як у французьких, однак пізніше вони почали задіювати один чи два саксофони.

Починаючи з 1873 р., оркестр П. Гілмора включав чотири саксофони (сопрано, альт, тенор та баритон). Колектив під орудою

С. Маріне також містив квартет саксофонів. У 1887 р. оркестр Ф. Іннеса мав у своєму складі квінтет саксофонів. Кількома роками пізніше, він із оркестру сформував тріо саксофонів (альт, тенор та баритон) [6, 16].

Поступово група саксофонів починає використовуватись майже у всіх американських духових оркестрах. Однак, її склад підлягав різним варіюванням – від повного різноманітного квартету – до всеможливих його комбінацій із подвоєнням будь-якого різновиду саксофона. Також концертна програма ще не передбачала включення сольних номерів для названого інструмента у супроводі духового оркестру.

Завдяки стрімкому зростанню популярності саксофона в кінці ХІХ ст. з'являється ціла плеяда блискучих виконавців, як-от Ш. Саульє, Е. Лефебр, М. Гаїрра, Б. Хентон, Ж. Віард, А. Вюільє, А. Сакс, Н. Бікман, Г. Пончелет, які заклали основи французької школи гри на названому інструменті [7]. Особливо слід відзначити, що їхня концертна діяльність була спрямована на розвиток сольного, ансамблевого й оркестрового виконавства.

Так, в Америці провідну роль у цій галузі інструментальної культури відіграв учень А. Сакса – француз Е. Лефебр, який створив перший квартет саксофонів під назвою «New York Saxophone Club» й у складі оркестру П. Гілмора успішно з ним гастролював у країні, а згодом – у Європі [5].

ХІХ ст. позначене формуванням ансамблевого репертуару за участю саксофона, призначеного для різних складів та виконавських колективів. У процесі тембрового експериментування композиторів переважають дві групи композицій: ансамблі однорідних інструментів (саксофонів) без супроводу (Ж.-Б. Сінжелі Квартет ор. 53, Grand Quator Concertante ор. 79; Ж. Саварі Quator pour Saxophones, К. Флоріо Allegro de Concert); ансамблі однорідних інструментів (саксофонів) зі супроводом (Ж.-Б. Сінжелі «Концертний дует» ор. 55 для саксофона-альта, саксофона-сопрано і фортепіано).

Жан-Батист Сінжелі (1812–1875) – бельгійський скрипаль, диригент і композитор. Він є автором також багатьох композицій для саксофона, створенню яких завдячує дружбі з винахідником саксофона – А. Саксом. Зокрема, композитор писав конкурсні соло для випускного екзамену класу саксофону А. Сакса в Паризькій консерваторії. Також цей творчий тандем сприяв роботі майстра над розширенням сімейства саксофонів, а вище

згаданий Квартет ор. 53 (Premier Quator) (1857) став першим твором для квартету саксофонів [8, 45–46].

Музично-тематичний матеріал аналізованої композиції, як і інші ранні саксофонні квартети, виявляє тісний зв'язок з операми Дж. Россіні, Г. Доніцетті, В. Белліні та Дж. Верді, мелодії з яких, як відзначилась вище, Ж.-Б. Сінжелі використовував для своїх інструментальних варацій та фантазій.

Структуру квартету складають чотири частини, які контрастують між собою в тематичному, образному та темповому аспектах. Так, перша частина (сонатне Allegro) розпочинається розгорнутим вступом (39 тактів) (Andante), який викликає стильові алюзії з ліричними образами опер вище названих авторів. Тема головної партії викликає асоціації з граціозним, танцювальним характером, образом. Його мінливий характер відтворює гранична зміна динамічних відтінків (pp–ff) в межах одного такту, хвилеподібне розгортання мелодичної лінії. Побічна партія (dolce) не контрастує, а радше доповнює головну. Контраст у динамічному аспекті вносить заключна партія (sub. p), що будується на каденційних зворотах та призводить до початку розробки (pp). Відзначимо поліфонічний розвиток музично-тематичного матеріалу, в якій кожен із учасників квартету проводить свою мелодичну лінію.

Певні фактурні зміни характерні й для репризи. У цьому розділі сонатної форми всі учасники саксофонного квартету наділені сольними, гамоподібного характеру, епізодами. Вони по чергово проводяться інструментами, викликаючи асоціації із принципом змагання, притаманного поезії концертного жанру.

Друга частина (Andante sostenuto), що за своїми структурними ознаками апелює до тричастинної форми, виконує роль ліричного центру в драматургії Квартету. Так, її перший розділ ґрунтується на задушевній, ніжній мелодії, характерної для романтичної поезії. Її експонує альт-саксофон, якому у цій частині наділений пріоритет у проведенні музично-тематичного матеріалу.

У середньому розділі звучання набуває дещо схвильованого відтінку, сягаючи динамічного відтінку ff, який підкреслюється пунктирним ритмом. Поступове «згасання» звучності приводить до динамізованої репризи другої частини. У заключному розділі, який у структурному плані є дещо більшим за експозицію, певним фактурним змінам підлягає тема – збагачується мотивами із шістнадцятих

та почергово проводиться всіма учасниками квартету.

Третя частина (*Allegro vivace*) (складна тричастинна тріо) являє собою скерцо, що своїм грайливим характером створює контраст попереднім частинам Квартету. Його перший розділ написаний у простій двочастинній формі (A+B), ґрунтується на двох темах – власне, скерцозного характеру (16-тактовий період із двох речень по 8 тактів), що досягається завдяки штриху *staccato* у партіях всіх учасників ансамблю. Відтак, фактура характеризується камерністю та прозорістю. Другий розділ (16-тактовий період із двох речень по 8 тактів) відтінює попередній своєю кантабільною, ліричною мелодією. Вона характеризується плавністю голосоведення, заокругленими фразами та виконується *legato*. Музична тканина завдяки тематичним елементам, які проводяться чотирма саксофонами, поліфонізується.

Ліричний образ притаманний і тріо, написаного у простій тричастинній формі. Воно ґрунтується на кантабільних темах, що органічно продовжують розвивати попередній мелодико-інтонаційний матеріал.

Музично-драматургічний розвиток у репризі третьої частини Квартету спрямований на утвердження генеральної кульманачії скерцо, що досягається в його останніх чотирьох тактах.

Фінал (*Allegretto*) своїми ознаками, як-от чергування двох тематичних блоків, апелює до форми рондо. Вступ ґрунтується на танцювального характеру мелодії, що проводиться саксофон-сопрано, вирізняється чіткістю структури – квадратний період із двох 8-тактових речень.

Рефрен (A) (16-тактовий період із двох речень по 8 тактів) витриманий у такому ж характері, а у другому реченні набуває ніжнього, ліричного звучання. У процесі розвитку гомофонна фактура збагачується почерговими сольними фразами учасників ансамблю, що надають їй рис імітаційної поліфонії.

Епізод (B), структуру якого складає квадратний 16-тактовий період повторної будови, вирізняється багатоплановою музичною тканиною: тема звучить у саксофона-сопрано, тоді як партії тенора та баритона створюють до неї контрапункт, а альт «оспіває» її тріольними мотивами. Наступне проведення рефрену (A₁) характеризується певними ритмічними змінами головної теми, пріоритет у проведенні якої належить саксофону-альту. Натомість епізод B викладений без змін, як під час першої появи, й

органічно переходить у сполучну частину (14 тактів). Відзначимо, що властивій формі рондо появі рефрену змінює масштабний у структурному аспекті розробковий розділ (R) (52 такти). Він ґрунтується на тематичних елементах рефрену, які постають у різноманітних ритмічних та інтонаційних змінах, надаючи процесуального розвитку драматургії твору. Після цієї великої побудови ще двічі проводяться рефрен та епізод, що переходять у код (16-тактів).

Окрім проаналізованого твору, Ж.-Б. Сінжелі є також автором саксофонного квартету *Grand Quator Concertante op. 79* (1869), який являє собою одночастинний твір, написаний у сонатній формі. Музично-тематичний матеріал, як і Квартет *op. 53* своєю жанровою генезою апелює до мелодики італійських романтичних опер. Так, головна тема (*As-dur*) (ц. A) вирізняється витонченим, граціозним характером. Вона проводиться саксофон-сопрано, характеризується дискретним фразуванням, що надає фактурі прозорості та камерності.

Особливо слід відзначити музично-тематичний матеріал побічної партії (ц. C, тт. 28–43), який викликає стильові алюзії із мелодикою опери «Набукко» Дж. Верді [8, 97]. Ліричний образ характеризує і заключну партію (ц. C). Мелодико-тематичну лінію у своєрідному дуєті проводять саксофон-сопрано та саксофон-альт. Партії тенора та баритона містять мотиви шістнадцятих, які надають звучанню дещо схвильованого характеру.

Тематизм невеликого розробкового розділу (тт. 57–65) ґрунтується на загальних формах руху, різноманітних гамоподібних мотивах по звуках хроматичної гами, ходах на широкі інтервали, лапідарних та арпеджованих зворотах, практично у партіях усіх учасників ансамблю. Особливістю репризи є зміна тонального плану – проведення тем головної та побічної партії партії (ц. D–F) в *G-dur*. Також твір завершує досить масштабна кода (H), яка вирізняється віртуозним зарактером.

Важливу роль в історії саксофону та творчості для цього інструмента відіграв Ж. Саварі – композитор, музичний керівник тридцять четвертого полку французької армії середини XIX ст. Упродовж свого творчого шляху він написав велику кількість творів для саксофона (як сольних, так і ансамблевих), опублікованих видавництвом А. Сакса, з яким був знайомий Ж. Саварі. Поміж таких композицій автора – Квартет для саксофонів (*Quator pour Saxophones*) [8, 47–48]. Твір виявляє спільні ознаки із проаналізованим

вище Квартетом ор. 53 Ж.-Б. Сінжелі, як-от чотиричастинна циклічна структура, де перша частина (*Allegretto*) написана в сонатній формі. Друга частина (*Adagio sostenuto*) являє собою синтез рондо та варіацій: головна тема-рефрен з'являється із варіаціями, а між її проведеннями звучать епізоди, побудовані на контрастному музично-тематичному матеріалі. Третя частина (*Andante quasi Adagio*) виконує роль ліричного центру циклу. Фінал (*Allegro moderato*) також написане у формі рондо.

Поміж спільних ознак відзначимо й опору мелодико-інтонаційного словника аналізованої композиції Ж. Саварі на італійські опери, а також К.-М. Вебера [8, 47–48]. У фактурному аспекті у творі органічно поєднуються гомофонно-гармонічна та поліфонічна музична тканини, а також сольні епізоди. Також слід відзначити, що в *Quator pour Saxophones* автора саксофон-сопрано виразно відіграє функцію солюючого інструмента, на відміну від композицій Ж.-Б. Сінжелі та К. Флоріо.

Важливий внесок у розвиток творчості для квартету саксофонів зробив американський композитор К. Флоріо. Його Квартет (*Allegro de Concert*), як і весь саксофонний репертуар (квінтет для саксонів і фортепіано *Quintet Concertante*, Концерт для саксофона-альта та камерного оркестру, квартет саксофонів «Менует і Скерцо» (ААТБ)), присвячений видатному музиканту – Е. Лефевру та його колективу «New York Saxophone Club» і є першим твором названого жанру в американській музичній культурі. Його прем'єра відбулась 30 квітня 1880 р. Від вище проаналізованих квартетів *Allegro de Concert* К. Флоріо відрізняється своєю структурою – являє собою двочастинний цикл. Перша частина (*Andante*) своїми жанровими ознаками нагадує хорал, написаний у тричастинній формі. Друга частина (*Allegro*) являє собою фугу. Загалом, гармонія Квартету апелює до пізньої класичної епохи, однак, у музично-тематичному матеріалі наявні романтичні інтонації.

У фактурному плані переважає контрапунктний виклад чотирьох саксофонних партій, що є іманентною ознакою жанру хоралу. Сольні епізоди зустрічаються рідко і звучать у саксофона-сопрано.

Тож, наукова новизна пропонованої роботи полягає в узагальненні значного фактологічного матеріалу, стосовного особливостей формування квартету саксофонів у світовій музичній культурі доби Романтизму, визначенні жанрово-стильових ознак перших

оригінальних композицій для названого ансамблю.

Висновки. Поява саксофона у світовій музичній культурі співпала з епохою розквіту європейського романтичного інструменталізму. Цей інструмент оновив та збагатив палітру оркестрового звучання симфонічних та оперних партитур композиторів-романтиків. Активне використання саксофона у духових оркестрах сприяло популяризації й еволюції сольного, ансамблевого й оркестрового виконавства на названому інструменті, великою популярністю поміж яких користується саксофонний квартет. Перший ансамблевий колектив сформувався у Франції, а до кінця XIX ст. стрімко поширився в європейських країнах та Америці. Квартети саксофоністів за кількістю переважали будь-який інший ансамбль за участю названих інструментів. Їх виконавська діяльність була пов'язана з гастролями професійних концертних колективів, зокрема, П. Гілмора, Дж.-Ф. Соуза, Ф. Іннеса та інших. Часто самі сольні виконавці засновували квартети, як-от Е. Лефевр.

Збільшення кількості саксофонних квартетів спричинило формування репертуару для цих ансамблів – як траскрипцій, перекладень, аранжувань, так і оригінальних композицій. Проналізовані твори мають певні схожі ознаки, стосовно структури, мелодики та фактури. Так, Квартет ор. 53 (*Premier Quator*) Ж.-Б. Сінжелі та Квартет для саксофонів (*Quator pour Saxophones*) Ж. Саварі за своєю циклічною структурою апелює до чотиричастинного класицистського струнного квартету, який складався із першої частини, написаної у сонатній формі, повільної другої, скерцо або менуету та фіналу-рондо. Натомість *Grand Quator Concertante* ор. 79 Ж.-Б. Сінжелі та Квартет (*Allegro de Concert*) К. Флоріо демонструють розмаїття циклотворення – являють собою одно- та двочастинні цикли.

Спільною рисою вище названих творів є поєднання в них різних типів музичної тканини, як-от побудов із поліфонічною, гомофонно-гармонічною фактурою, сольних епізодів із акомпанементом. Також аналізовані квартети ґрунтуються на яскраво вираженій романтичній гармонії та мелодиці, пов'язаній з операми цієї стильової епохи. Відтак, саксофонні квартети є важливою складовою камерно-інструментального виконавства й творчості для духових інструментів XIX ст. та інструментальної культури загалом.

Література

References

1. Авілов В. М. Саксофон в контексті музично-виконавської традиції XIX–XX століть: до проблеми інструментально-виконавського стильового моделювання : автореф. дис. ... канд. мист.: 17.00.03 «Музичне мистецтво». Одеса : ОДМА ім. А. В. Нежданової, 2012. 19 с.
2. Авилов В. Сольный концертный репертуар саксофониста: исторический обзор. *Музичне мистецтво* : зб. наук. статей. Донецьк : Юго-Восток, Лтд», 2005. Вип. 5. С. 249–255.
3. Зотов Д. І. Виконавство на саксофоні в системі музичного мистецтва XX століття : автореф. дис. здобуття наук. ступеня канд. мистецтв. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2018. 20 с.
4. Крупей М. Стильові основи формування виконавської майстерності саксофоніста (у контексті музичної творчості XIX–XX століть) : дис. ... канд. мист. : 17.00.03 / Крупей Михайло Васильович. Одеса : ОДМА ім. А. В. Нежданової, 2006. 236 с.
5. Abbink E. Saxophone education and performance in British Columbia: early history and current practices. A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Musical Arts in The Faculty of Graduate Studies (Orchestral Instrument Performance). Vancouver : University of British Columbia, 2011. 97 p.
6. Fancher S. A history of the saxophone quartet. *Saxophone Journal*. January–February, 2006. P. 16–17.
7. Miracle S. E. An exploration of the French and American schools of classical saxophone. Honors Research Projects. Akron : University of Akron, 2015. 22 p.
8. Ruedeman T. J. Lyric-Form Archetype and the Early Works for Saxophone Quartet, 1844–1928: An Analytical and Historical Context for Saxophone Quartet Performance : submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in the Steinhardt School of Culture, Education, and Human Development. New York University, 2009. 401 p.

1. Avilov, V. M. (2012). Saxophone in the context of the musical and performing tradition of the 19-th and 20-th centuries: to the problem of instrumental and performing stylistic modeling. Extended abstract of candidate's thesis. Odesa: ODMA im. A. V. Nezhdanovoji [in Ukrainian].
2. Avilov, V. (2005). Solo concert repertoire of a saxophonist: a historical review. *Musical Art*, 5, 249–255. Donecjk: Jugho-Vostok, Ltd in Ukrainian].
3. Zotov, D. I. (2018). Saxophone Performance in the System of Musical Art of the 20-th Century. Extended abstract of candidate's thesis. Sumy : SumDPU imeni A. S. Makarenka [in Ukrainian].
4. Krupci, M. V. (2006). Style bases of formation of saxophonist's performance (in the context of musical creativity of XIX–XX centuries). Candidate's thesis. Odesa : ODMA im. A. V. Nezhdanovoji [in Ukrainian].
5. Abbink, E. (2011). Saxophone education and performance in British Columbia: early history and current practices. Doctor's thesis. Vancouver: University of British Columbia [in Canada].
6. Miracle, S. E. (2015). An exploration of the French and American schools of classical saxophone. Honors Research Projects. Akron: University of Akron. [in USA].
7. Fancher, S. (2006). A history of the saxophone quartet. *Saxophone Journal*. January–February, 16–17.
8. Ruedeman, T. J. (2009). Lyric-Form Archetype and the Early Works for Saxophone Quartet, 1844–1928: An Analytical and Historical Context for Saxophone Quartet Performance. Doctor's thesis [in USA].

*Стаття надійшла до редакції 11.01.2023
Отримано після доопрацювання 14.02.2023
Прийнято до друку 22.02.2023*